

Frælsi.

I.

Tað er valla nakað orð so nógv brúkt ella misbrúkt sum frælsi.

Meðan trældómur ljóðar illa og vekur andstygð og harm, ljóðar frælsi mennandi í oyrunum á hvørjum fríðum mann.

At berjast móti trældómi og fyri frælsi er eitt hitt dýrmætasta og hægsta mál, maður kann seta sær her á faldum.

Men ikki er alt gull, ið glitrar — og frælsi og frælsi valdast.

Frælsi, ið loysir á tann hátt, at maður verður bundin tvífalt meiri rubbandi og sárt á annan hátt, er ikki frælsi, men trældómur.

Hvor av okkum, ið hava høvert um hin »hvíta deyðan«, nýtsluna av kokainpulvirinum, vildi verið fegin við, at hetta skaðliga evni var frí handilsvara her á landi? Eingin!

Noktani av hesum pulvirinum er eitt bann, ein skerjan av tí persónliga frælsinum — men eitt neyðurlig bann, eitt bann, ið einans er sett fyri at lona heildini, menniskjnum yvirhøvur.

At loysa óll lógabond, felags-, bygda- og landaskipanir vildi »teoretisk« givið einstaklinginum eitt óskert og alstórt frælsi. Men vildi nakar av okkum, nakar einstaklingur, ynskt hetta frælsi? Nei!

Eitt tilfelli frælsi vildi borið víðurskiðni hjá einstaklinginum eins og hjá samfelaginum í síni heild í tilfelli ólag, at neyvan vildi verðið livandi. Rásmannalyndi, ið tess verri er miknið og altvaldaði í nógvum menniskjum, vildi í teim sterkastu völditíð og bondlagi hin veikara, kroyst hann til knúggja, gjørt hann ófrið og træl.

So stalt er tað greitt, at fólkalið, demokratisk, væl skipað lógabond og fyriskipanir einstaklinganna, flokkanna og landanna millum, eru neyðurlig bond og inngyrðingar, ið tryggja hitt »sanna frælsi« — rættin til at liva eitt ónevnað og lukkugt liv.

Hitt sanna frælsi! Hvát er hitt sanna eydnuberandi frælsi — hvørji mark og hvørji krøv hevur tað.

Ymsir menn hava roynt at svara henda spurningin. Eitt tomandi greitt svar er ilt at geva. Ilt at geva, bert av teirri grund, at menniskjini eru so ymisk, ymisk í lyndi, hugsan og krovum.

Her er ikki rúmd og pláss til at treyja henda athugasligu spurning út í æsir, um tað í heila táknið kann gerast. Vit vilja tó aftrat tí, ið longu sagt er, taka eitt sindur í spurningin.

Flestir menn eru á einum máli, at sigast kann um frælsið, at tess málið ikki kann vera styrti, enn at menn mega hava loyvi at vera tí besta og eydnugandi viðvikandi sær sjálvum, landi sínum og menniskjnum í síni heild trýgvir í sál, sinni og verki. Hetta krav rúmast innafyrir tey mark, ið mega setast, og tey bond, ið mega leggjast, fyri at tryggja einstaklinginum sum heildini. Hetta loyvi og hesi mark og bond mega ikki ganga hvørjum øðrum ov nær. Einstaklingsins frælsiskrav kann ikki ganga longur í loysan av bondum og treytum, enn at tað av sonnum kann sigast, at heildin, samfelagið, eins og allir hinir einstaklingarnir eiga at kenna hina neyðurlugu livs-

trygdina, rættin og fríðin at liva eitt lukkugt liv.

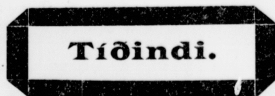
Hitt víðasta frælsi, loyvi til alt, ljóðar lókkandi — men alt er ikki gagnsligt. Í okkara arbeiði fyri frælsi eiga vit ikki, kunna ikki, taka meiri við enn tað, ið er okkum og teim, vit arbeiða fyri, av sonnum gagnsligt og eydnuberandi. Tað, sum ger livið hjá einstaklinginum, samfelaginum ella summunum portum av tí torført, ilt og kanska vandamiklið at liva, mega vit stremba móti, leggja í bond, um tað er neyðurlig.

Er tað talan um lógabond og fyriskipanir, ið bert livja einstakar flokkar og geva teimum framhjárættir, samstundis sum tey kúga og skerja onnur, megu tey ikki bert kúlast og takast av, men »erstattast« við øðrum lógum og fyriskipanum, ið plikta hin sterkara og mýgvandi til at rætta tí veikara og minna sína hjálpanði bond, fyri at hann kann koma undan órættvísins óki, armóð og seinri vesaldóms stóðu, hann hevur verið tveittur á. Hesa pliktin, ið kann sigast at vera eitt band og ein skerjan av tí persónliga frælsinum, má hin sterkari finna seg við og tola — og tað kann so miknið meira krevjast av honum, sum tað er satt, at ein tilfelli pliktin djúpast sæð fremur hansara órslit og lukku í livinum, tí sælari er hann, ið gevur, heldur enn fær, sum frælsarin sigur. Henda umtalaða sæla góymist júst í, at tað er ólíka hugnaligari at vera í einum ferðalagi, har óll eru á jøvnum fót og í góðum hýri, enn har bert summi kenna seg lætt og ampaleys, meðan tey flestu suffa undir tungum óki og eru við at hokna undir byrdnum.

Vit politikarar hava skyldu at taka óll við í okkara starvi, einstaklingin sum heildina. Tey mongu einstaklingarnir eru stuðlarnir í tjóðini, heildini. At hesir stuðlarnir hvør í sær eru væl stimbraðir og hollir, er ein treyt fyri at tjóðin yvirhøvur kann vera sterk og evnamikil. Eru teir mongu einstaklingarnir hvør í sær veikir, trælkaðir og ófrir, verður tjóðin, samfelagið sum heild, har eftir. So stalt má tað vera hin rættasta og gagnsligasta mannagongdin í politikkini:

1) fyrst einstaklingsins frígering og loysan úr øllum órættvísins bondum og ómagaskapi, 2) síðani landafrælsi, skipað á tann hátt, at tað tenir einstaklinginum eins og fólkinum í síni heild.

I eini seinri grein vilja vit taka hesi bæði hovudsprungtini í frælsisstarvinum til viðgerðar.

Tíðindi.

Tvøroyri.

Litil smádrongur komin til skóla.

Fyri nokrum døgum síðani var ein lítill óviti — 6 ára gamalur — komin inn í smíðjuna hjá Jørgen Mortensen & Son, Maskinurnar snurraðu, og menn høvdu tað stravið — eingin gáði eftir hesum lítla dreingi.

So hendi vanlukkan. Drong-

ÚR SUÐUROY

urin kemur við teirri høgri hordini ov nær tannhjóluni í dreygimaskinuni — og av vóru tveir teir fremstu fingrarnir um knúgvagnar.

Etlandi er tað ikki loyviligt at lata smábørn koma inn í maskinverksstað, men tað er ikki allíð so lætt at ænsa eftir, tá ið ein tilfelli óviti smettur sær inn. Okkum er kunnugt, at J. Mortensen plagar at vera strangur við óvitarnar um, at teir ikki mega leita inn í smíðjuverksstaðið. Honum er víst einki at bríða í hesum tilfelli.

Sjúkur trolaramaður.

Sum í seinasta blaðið sagt, vóru nakrir av monnum á tí sjólestaða trolaranum lagdir í varðsottarhús. Teir eru tólvligir nú og flestir frá songini.

Seinri eru tveir trolarinir komnir inn við sjúkum monnum — ætlandi er tað hin »spanska«.

Hin fyrri trolarin hevði 8 sjúkar menn, hin seinri 6. Mennirnir vóru tó ikki tiknir íland. Læknin helt, at teir, so leingi teir ikki høvdu lungna-bruna, kundu verða verðandi umborð, tá ið trolarinir vegna mannaskapsloysi kortini koma at liggja á vánni. Sjálvandi fingur hesir menn — skiparin á øðrum trolaranum er fíllum teirra — alla ta hjálpi, medisín o. a., ið torvur var á.

Nú, meðan hesar reglur skrivast, frættist, at tveir av teim sjúku eru vorðnir so vánaligir, at teir mega flytast í land. Læknin er beigin fyri lungna-bruna.

Vegarbeiði,

ið arbeiðarnir á Tvøroyri tráðu eftir at fáa í hesum arbeiðsleysu tíðum, er enn ikki byrjað vegna ivorleika vinnuvevdarinnar. Henda góða nevnd hevur tikið ta »menniskjaliga« stóðu, at einki av lógtingsins og statsins peningi skal rindast kommununi, fyrr enn hon hevur góddið alla eftirstóðu sína til amtsgrunnin. Fyri einki kann arbeiðarin ikki arbeiða.

Henda stóða vinnuvevdarinnar má av sonnum lykjast lógin í hesum tíðum, tá menn tóliga og seint tala um, at hitt almenna skyldar at gera alt tað, ið evnini rokka, fyri at linna kreppuna.

Kol- og leirvirki til álvara á Tvøroyri.

Tað frættist, at tveir Svenskarar her á staðnum hava fingið loyvi frá verkfrøðingi Hedemann at bróta kol til búsanýtslu her á staðnum.

Vit hitta annan av hesum monnum og spyrja, um ætlanin er at byrja við tað sama.

Svarið er jú. Men siga teir — tað verður bert til harra Hedemann sjálvur kemur upp, at vit arbeiða fyri egna rokning.

»Vænta til at fáa fram so mikilið kol sum Tvøroyri kann brúka«, spyrja vit. Og halda teir, at tað kann lata seg gera sum ongan ting.

Ífall tað kann lata seg gera, vilja nógvir pengar, ið nú annars fara til ótandið fyri kol, koma at liggja sum arbeiðslon

her á staðnum — tað víkur ikki at so fáum túsundum.

Bert teir nú kundu komið væl igongd — at teir sleppa av við kólið er ikki at ivast í. Tí kólið er av tí besta til húsanýtsluni — og er tað so frálíka reinligt!

Um tað stóra málið í síni heild verður skrivað í »Politikens«:

Skal vi have Kul, Kobber og Aluminium fra Færøerne?

Der er pludselig kommet Liv i Planerne om rentabel Minedrift paa Sudero og Nolso.

Bor Danmark selv udnytte Chan-cerne?

I Tilknætning til den Enquête »Kan Danmark leve af sig selv?« der for Tiden løber i Magasinet, har vi fra den for nylig fra Rusland hjemvendte Mineingeniør A. Eric modtaget et Indlæg, hvori han gør gældende, at Danmark »saavel under de nuværende som under normale Forhold burde udnytte sine naturlige Hjelpekilder i fuldt Maal.« Ingeniøren skriver derefter:

Grundet paa mine mangeaarige Erfaringer i Forbindelse med Kul-, Kobber-, Jern- og Lerjordsmidler, dels i Nord- og Sydamerika, dels i Rusland, kommer jeg herved ind paa et Omraade, som jeg har nogen Forudsætning for at forstaa.

Ved min Hjemkomst for nylig blev der nemlig givet mig Lejlighed til at gennemgaa de meget indgaaende Rapporter, der af kendte svenske og engelske Mineingeniører var afgivet over Kul- og Lerforekomsterne paa Færøerne, særlig Sudero, samt til at undersøge Mulighederne for en lønende Kobberminedrift paa Nolso. Hvad angaar disse sidste Undersøgelser, er de endnu ikke saa vidt fremskredne, at man kan udtale sig definitivt desangaaende, men de rent foreløbig Undersøgelser synes at tyde paa, at man her staar over for Muligheden af, med forholdsvis beskedne Midler at kunne starte en lønende Kobberminedrift; med fuld Sikkerhed vil man dog først i Lobet af et Par Maaneder kunne udtale sig derom.

Andersledes stiller det sig med Kullene og det idfaste Ler. For disse Raastoffers Vedkommende er der som sagt foretaget meget indgaaende Undersøgelser, der bl. a. har godtgjort Tilstedeværelsen af over 100 Millioner Tons Kul over Havets Overflade. En Del af de foreliggende Ingeniør-rapporter er udarbejdet allerede for adskillige Aar tilbage, men saavel disse som de nyeste Rapporter og Undersøgelser har alle godtgjort at Sudero Glanskul er en saare anvendelig Kulsort.

Undersøgelser, som just nu er foretaget af Tysklands forende Ekspert paa Kulomraadet har godtgjort, at Kullene er anvendelige til Bunkerkul, Husfyring, Husholdningskul, mindre Industrier o. s. v., og i sin Rapport skriver han ordret følgende oversat fra Tysk: »Der findes mange Elektricitetsværker, der drives ved Kul, der kun har en Tredjedel Brændeværdi af Sudero-Kullenes, og i det hele taget kommer man mere og mere ind paa

at indrette sin Fyring efter Kullene og ikke omvendt.«

Hvad det idfaste Ler angaar er det for en stor Del af saa høj Kvalitet, at det dels maa kunne eksporteres i dets nuværende Tilstand, dels med Fordel efter de nu eksisterende Metoder kan omdannes til Brug til Aluminiumsfremstilling, saa meget mere som man kan anvende sine egne Kul til Elektrolysering. Selv om saadanne Anlæg er kostbare, vilde det sikkert kunne betale sig.

Jeg har skrevet dette, fordi de fleste af de Svar, der er indgaaet paa »Politikens« Forespørgsel, gaar ud fra, at Danmark ingen Raastoffer har. Det er altsaa en Fejltagelse, eftersom Færøerne er et dansk Amt, og med de nu til Raadighed staaende tekniske Midler skulde det ogsaa være forholdsvis let og lønnende at udvinde dem.

A. Eric.

De gamle Planer, der dukker op igen.

Planen om at gøre Færøerne til et rentabelt Mincomraade er ikke nogen helt ny Tanke. Saa tidligt som i Slutningen af forrige Aarhundrede blev der givet en Franskmand Koncession paa Udnyttelse af visse Omraader af Sudero, og i en Række Aar blev der arbejdet energisk paa at realisere en ret omfattende Minedrift deroppe. Bønderne, hvis Jorder det drejede sig om, fik udbetalt i alt ca. 100.000 Kr. hvormod Staten vistnok ikke saa noget videre til en Del Kon-tanter, som den skulde have haft. Til Gengæld blev der brugt en Del Penge til forskellige videnskabelige Undersøgelser og til Del af de Rapporter, som Ingeniør Eric omtaler ovenfor. Men videre kom Sagen heller ikke. Efter nogle Aars Forløb blev der stille om Minerne deroppe, indtil de pludselig i Sommer blev aktuelle igen.

Paa dette Tidspunkt skulde Koncessionen for længst have været udnyttet for at have Gyl-dighed, men da et fransk Selskab, der nu har overtaget de til Koncessionen hørende Ejendomsrettigheder, henvendte sig til den danske Stat, blev Koncessionen paa ny givet. Staten har vel for øvrigt ved denne Lejlighed ikke ventet, at Koncessionen paa Kulminerne nogen Sinde skulde blive effektiv, thi som bekendt forsøgte Staten sig i Krigsaarene som Kulminejere netop paa Sudero. Kullene blev imidlertid kun anvendt til Selve-forsyning af Færøerne, og Driften ophørte (som uøkonomisk), saa snart der indtraadte nogen-lunde normal Forhold.

Som sagt ligger Kocessionsrettighederne i Øjeblikket hos et fransk Selskab, der er repræsenteret her i Landet ved den danske Grosserer Hedemann. Men efter hvad Grosserer Hede-mann oplyser over for os, er man for Tiden i Færd med at forhandle med andre Finansie-ringsselskaber i Udlandet om Overdragelse af Rettighederne. Kulundersøgelserne er som nævnt allerede afsluttet med et gunstigt Resultat, og Kobberet er for Øje-blikket til Undersøgelse i Eng-land.

Ansvarhavandi blaðstýrari fyri Suðuroyar-síðuna: P. M. DAM